

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
Факультет аудіовізуального мистецтва
Кафедра кінотелережисури та сценарної майстерності**

ЗВУКОРЕЖИСУРА АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ТВОРІВ

ПРОГРАМА

та навчально-методичні матеріали

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
які навчаються за
спеціальністю 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»

**Освітня програма
«Кінотелережисура»**

УДК 778.534.4(073)

З-44

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 11 від 29 січня 2026 р.)

Рецензенти:

Бескорсий В.В., викладач кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності

Вербін О.О., викладач кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності

Укладач:

Валентина Чайковська, викладач кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності

З-44 **Звукорежисура аудіовізуальних творів** : програма та навч.-метод. матеріали для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузь знань 02 «Культура та мистецтво», освітня програма «**Кінотелережисура**» / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т аудіовізуального мистецтва, Каф. кінотелережисури та сценарної майстерності ; [уклад. В. Б. Чайковська]. Харків : ХДАК, 2026. 11 с.

Дисципліна «Звукорежисура аудіовізуальних творів» за своїм складом інтегрує матеріал, що є необхідним для здобуття теоретичних знань, вмінь та навичок у галузі екранних мистецтв. Теоретичний матеріал дисципліни ґрунтується на низці необхідних знань, що належать як до гуманітарної, так і до технічної сфер. Здобута студентами у ході вивчення навчальної дисципліни система знань, умінь і навичок в аспекті роботи зі звуком має стати теоретичним та практичним підґрунтям для подальшого вивчення теорії і практики аудіовізуального мистецтва, а також під час безпосередньо власного виробництва аудіовізуальних творів. Видання містить програму курсу, теми лекційних занять, теми практичних занять, тематику індивідуальних занять, перелік питань для самоперевірки, список рекомендованої літератури. Для викладачів, здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем.

УДК 778.534.4(073)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ:	7
✓ Практичне заняття №1	
ЕЛЕМЕНТИ МУЗИЧНОЇ МОВИ (ЗАСОБИ МУЗИЧНОЇ ВИРАЗНОСТІ)	
✓ Практичне заняття №2	
ОСНОВНІ ЖАНРИ ТА ФОРМИ КЛАСИЧНОЇ МУЗИКИ (НА МУЗИЧНОМУ МАТЕРІАЛІ)	
✓ Практичне заняття №3	
ПРОГРАМНА МУЗИКА: АНАЛІЗ (НА МУЗИЧНОМУ МАТЕРІАЛІ)	
✓ Практичне заняття №4	
НЕПРОГРАМНА МУЗИКА: АНАЛІЗ (НА МУЗИЧНОМУ МАТЕРІАЛІ)	
✓ Практичне заняття №5	
СХЕМА ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЗВУКОВОГО ТРЕКУ	
✓ Практичне заняття №6	
ОЗВУЧЕННЯ ВІРША (РАДІОВЕРСІЯ)	
✓ Практичне заняття №7	
ОЗВУЧЕННЯ КАЗКИ (ОПОВІДІ) – РАДІОВЕРСІЯ	
✓ Практичне заняття №8	
СХЕМА СТВОРЕННЯ ЗВУКОВОЇ ЕКСПЛІКАЦІЇ ЕКРАННОГО ТВОРУ	
ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ	9
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	10
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	10

ВСТУП

Загальний обсяг дисципліни -- складає 4 кредити ЄКТС / 120 год., з них аудиторних – 66 годин, самостійна робота – 50 год. Форма навчання денна, передбачає аудиторні заняття та самостійну роботу здобувачів вищої освіти. Розподіл за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять: лекції – 20 год., практичні – 46 год., індивідуальні – 4 год. Підсумковий контроль – залік в другому семестрі.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни. Вивченню курсу мають передувати, або вивчатися паралельно, такі дисципліни, як Основи режисури аудіовізуальних творів, Майстерність оператора та ін..

Мета курсу: формування у студентів уявлення про функції звуку в екранному творі і надати студентам можливість надбання відповідних умінь та навичок. Програмою навчальної дисципліни «Звукорежисура аудіовізуальних творів» має наступні завдання: ознайомити студентів з мистецтвом озвучення; розкрити сутність функцій звуку в екранних мистецтвах; виявити закономірності взаємодії звуку та зображення; розкрити механізм утворення нової якості при взаємодії візуального та звукового ряду; надати вміння проаналізувати той чи інший екранний твір, що побудований за контрапунктом зображення та звуку; надати вміння розглянути процес створення звукової партитури екранного твору і вміння створити власний аудіовізуальний твір на підставі набутих знань.

Статус дисципліни – обов'язкова.

Форми навчальної роботи: лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів, індивідуальні заняття, консультації. Лекційні заняття мають інтерактивний пізнавально-прикладний характер. Практичні заняття проводяться на інтеграції різних видів діяльності студентів: навчальної, наукової, практичної, тощо.

Методи навчання. Основними методами навчання мають виступати як традиційні методи викладання, так і методи, які забезпечують інноваційну модель проблемного навчання. Зокрема, це такі, як проблемний метод (метод проблемного викладання); частково-пошуковий метод; (евристичний); інтерактивний метод; пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний);. Також під час викладання предмету викладач має, по можливості, використовувати індивідуальний (особистісний) підхід до студентів, який є основою особистісного зорієнтованого навчання.

Форми контролю: поточний, проміжний, підсумковий, завдання самостійної роботи (у тому числі, відповідно до рекомендацій кафедри, контрольна робота).

Завданням *поточного контролю* рівня знань є перевірка вивченого матеріалу, визначення ступеня його засвоєння, формування навичок

самостійної роботи зі звуком. Здійснюється під час аудиторних занять. На лекціях експрес-контроль (тестування, перевірка засвоєння ілюстративного матеріалу) проводиться протягом пари. На семінарах оцінюються виступи за питаннями, що винесені на самостійну роботу, активність участі в дискусіях тощо.

Проміжний контроль рівня знань передбачає перевірку виконаних протягом відповідних тем/модулів завдань самостійної роботи студентів (контрольних робіт, наукових рефератів, тощо) та здійснюється під час проведення модульно-тематичних атестацій. Атестація (за потреби) передбачає індивідуальну перевірку знань.

Рубіжні етапи контролю знань передбачені у формі усного опитування на семінарських заняттях, поточного тестування, перевірки якості виконання завдань самостійної роботи студентів під час атестацій.

Підсумковий контроль виконується з метою оцінювання рівня знань, вмінь і навичок, отриманих студентом протягом семестру. Система підсумкового контролю передбачає оцінювання рівня знань всіх тем дисципліни. Загальний бал складається з суми балів з усіх видів навчальної роботи згідно із структурою залікових кредитів та балів, отриманих під час іспиту/заліку (відповідно до навчального плану). Залік проводиться у формі, затвердженій на засіданні кафедри (усній, письмовій, тестування). Студент допускається до іспиту за умови виконання усіх навчальних завдань і наявності позитивних результатів з усіх форм поточного та проміжного контролю. Кількість балів, які студент може отримати за результатами підсумкового контролю, не може перевищувати 25 % від загальної кількості балів (100 балів).

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі **заліку**.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

З огляду на лаконічність курсу, програма дисципліни складається з двох тематичних розділів:

Розділ 1. Музика як мистецтво

Розділ 2. Музика та інші звукові елементи: режисерські аспекти монтажу звуку

Зміст програми обумовлений підходом до звукорежисури аудіовізуальних мистецтв як власне до режисури за допомогою звуку.

РОЗДІЛ 1

Музика як мистецтво

Тема 1. Музика та звук в аудіовізуальному контексті.

Музика та інші засоби звукорежисури є прихованим режисерським сценарієм. Різновиди взаємодії музики та звуку з зображенням (прямий коментар, зворотній коментар, естетизація, ритмізація, контрапункт, інше). Дієгезис та недієгезис.

Тема 2. Елементи музичної мови (засоби музичної виразності) .

Класична музика як база (основа) засобів музичного висловлювання. Елементи музичної мови (мелодія, гармонія, ритм, фактура, регістр, тембровий склад – оркестровка або аранжировка, інше).

Тема 3. Симфонічний оркестр (тембровий зміст).

Симфонічний оркестр як універсальний (досконалий) інструмент будь-якого музичного висловлювання. Групи оркестру: струнні смичкові, дерев'яні духові, мідні духові, ударна група.

Тема 4. Основні жанри та форми класичної музики.

Жанри класичної музики (вокальні: опера, ораторія, кантата, меса, романс; інструментальні: симфонія, концерт, сюїта, соната, прелюдія, fuga; тощо). Форми: період, одно-, дво- та тричастинні форми, варіації, рондо, сонатно-симфонічний цикл, інші циклічні форми – сюїта тощо).

Тема 5. Програмна та непрограмна музика.

Звуковідтворення та звукозображення. «Картинка» або сюжет. Приховані програми у деяких творах композиторів.

РОЗДІЛ 2

Тема 6. Деякі особливості закадрової музики.

Особливості застосування лінійних форм у супроводі закадрового тексту (структурована і неструктурована мелодія або монодія); пауза, монтаж фінальної музики, інше.

Тема 7. Динамічні особливості закадрової музики.

Хвильова природа симфонічної музики. Характер звучання музики інших жанрів (біт). Засоби створення належного балансу рівнів в зведеному треку.

Тема 8. Робота з синхронем в художньо-публіцистичних жанрах тележурналістики.

Особливості застосування музики після синхрону. Множинність експозицій або кадансів. Довжина музичного фрагменту та засоби фрагментації. Окремі випадки застосування музики на синхронах. Пропорція музичної складової в екранному творі.

Тема 9. Звукова експлікація. Звукова партитура: горизонталь та вертикаль.

Що таке звукова партитура: походження терміну та звукозоровий зміст терміну. Створення звукової експлікації екранного твору. Співвідношення звукової та візуальної складових в розкадровці.

Тема 10. Зведений трек: логіка звукового монтажу.

Технологія створення зведеного треку (структурні особливості звукового монтажу). Рівень головного звуку (0дБ) та співвідношення решти треків. Трирівневий баланс. Сміслові пріоритети.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1

ЕЛЕМЕНТИ МУЗИЧНОЇ МОВИ (ЗАСОБИ МУЗИЧНОЇ ВИРАЗНОСТІ)

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Що є засобами музичного висловлювання.
2. Участь музики в екранному творі у вигляді елементів.

Практичне заняття №2

ОСНОВНІ ЖАНРИ ТА ФОРМИ КЛАСИЧНОЇ МУЗИКИ (НА МУЗИЧНОМУ МАТЕРІАЛІ)

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Ознаки класичних жанрів.
2. Музична форма як структура.

Практичне заняття №3

ПРОГРАМНА МУЗИКА: АНАЛІЗ (НА МУЗИЧНОМУ МАТЕРІАЛІ)

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Програма музичного твору у вигляді назви або опису.
2. Сюжетні програмні музичні твори без заявленої (вербальної) програми.
3. Програмність у творчості композиторів класичної та докласичної епох і композиторів епохи романтизму та імпресіоністів – подібність та відмінність.

Практичне заняття №4.

НЕПРОГРАМНА МУЗИКА: АНАЛІЗ (НА МУЗИЧНОМУ МАТЕРІАЛІ)

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Ознаки непрограмної музики.
2. Головні різновиди змісту непрограмних творів.
3. Головні жанри непрограмної музики.

Практичне заняття №5

СХЕМА ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЗВУКОВОГО ТРЕКУ

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Склад музично-звукового треку.
2. Структура музично-звукового треку.
3. Приоритети горизонталі та вертикалі.

Практичне заняття №6

ОЗВУЧЕННЯ ВІРША (РАДІОВЕРСІЯ)

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Прослуховування найбільш вдалих робіт з озвучення віршів.
2. Вибір вірша для створення його художньої радіоверсії.
3. Обговорення засобів музичної та звукової виразності, що мають призвести до художнього результату.
4. Обговорення технічної сторони втілення: музично-звукова драматургія, горизонталь і вертикаль (баланси рівнів).

Практичне заняття №7

ОЗВУЧЕННЯ КАЗКИ (ОПОВІДІ) – РАДІОВЕРСІЯ

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Прослуховування найбільш вдалих робіт з озвучення казки та оповіді.
2. Вибір казки або оповіді для створення художньої радіоверсії.
3. Обговорення засобів музичної та звукової виразності, що мають призвести до художнього результату.
4. Обговорення технічної сторони втілення: музично-звукова драматургія, горизонталь та вертикаль (баланси рівнів).

Практичне заняття №8

СХЕМА СТВОРЕННЯ ЗВУКОВОЇ ЕКСПЛІКАЦІЇ ЕКРАННОГО ТВОРУ

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Звукова експлікація як прихований сценарій екранного твору (екранна режисура за допомогою звуку).
2. Перелік (пошук) засобів звукової виразності і музичних елементів, які мають відповідати жанру екранного твору.
3. Характер взаємодії візуальних і звукових елементів, що відображена у режисерському сценарію (розкадровці) екранного твору.

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Створення звукової експлікації постановочного проєкту роботи	1
2	Робота над саундтреком проєкту екранного твору	1
	Разом	2

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Назвіть основні жанри класичної музики.
2. Назвіть основні форми класичної музики.
3. Які є засоби звукової екранної виразності?
4. Які є засоби музичної виразності?
5. Що таке програмна музика?
6. Що таке непрограмна музика?
7. З чого починаються пошуки музично-звукового вирішення екранного твору?
8. На якому етапі роботи?
9. За якими критеріями створюється баланс рівнів звучання?
10. За якими критеріями відбувається вибір музики?
11. Як працювати з динамічними особливостями музики?
12. Якими є особливості застосування мелодії в екранному творі?
13. Які екранні засоби реалізують емоцію? Ідею?
14. Хто за все відповідає?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Обов'язкова

1. Десятник Г.О., Бадіон С.В. Професія звукорежисер: тексти лекцій. Київ : Інститут журналістики КНУ, 2019. 69 с.
2. Ужинський М.Ю. До визначення сутності професії звукорежисера в сучасному мистецтві. / Ужинський М.Ю. // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Рівне, 2013. Вип. 19, том I.
3. Серафим Железняк. Узаємодія звуку й зображення в сучасній аудіовізуальній культурі, THE CULTUROLOGY IDEAS. 2021. № 20

Додаткова

4. Лебедев О. Пластичність кінематографічного зображення та її складові // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. 2013. Вип. 13. С. 160–168.
5. Ползікова Н. І. Роль тиші у звуковому кінематографі // Наукові записки НаУКМА. Т. 75: Теорія та історія культури.
6. Папченко В., Сілін В. Звук у сучасному екранному дискурсі // Вісник КНУМ. Серія: Аудіовізуальне мистецтво та виробництво. 2012, 2(2), С. 200–207.
7. Карашук В. Звук і музика в кіно: емоційний вплив на аудиторію у світлі проблеми інтерактивності // Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство» № 52 (2025), ст. 36 - 43
8. Музика в кінематографі України : каталог / Національна академія наук України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського, Київ, 2009
9. Сидорчук Т. Жанрово-стильова специфіка музично-екранних форм ХХІ століття / Міністерство культури та інформаційної політики України / Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. Київ, 2023, 233 ст.

Інформаційні ресурси

10. Бібліотека Харківської державної академії культури
11. Харківська міська спеціалізована музично-театральна бібліотека імені К. С. Станіславського
12. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка

Навчально-методичне електронне видання

ЗВУКОРЕЖИСУРА АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ТВОРІВ

ПРОГРАМА та навчально-методичні матеріали

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
які навчаються за напрямками
02 «Культура та мистецтво»

Укладач:

Чайковська Валентина Борисівна, викладач

Видається в авторській редакції